

Uvodnik

V številki, ki sva jo družno konceptualizirala in uredila, sva zbrala prispevke, ki so odziv na težek in težaven trenutek. Pod oznako »vnovično snovanje radikalne prihodnosti« se sprašujeva o kategorijah in konceptih, ki lahko sočasno usmerjajo ustrezno razumevanje tega trenutka, v katerem se nam kriza kapitalizma vsiljuje kot resničnost, ki je ne moremo zanikati, in ustrezno umetniško prakso kot odziv nanj. Začela sva s skupno predpostavko, da je logika (zahodne, severne) kapitalistične modernosti proizvedla obliko globalne dominacije, ki je izjemno učinkovita pri izničenju alternativnih družbenih oblik in modelov, tako na materialni kot ideološki ravni. In vendar nepopustljivost in naraščanje družbene bede v tem globalnem sistemu izkoriščanja in nadzora kažeta, da vsem obljubam navkljub resničnosti tako imenovanih svobodnih trgov, liberalnih demokracij in potrošniškega izobilja ne uspe prinesiti emancipacije, dostojanstva, še manj pa sprostiti radikalno avtonomijo splošne svobodne ustvarjalnosti.

Medtem ko trenutna kriza zadostuje za vnovično vzpostavitev relevantnosti in nuje po kritiki kapitalizma, ostaja vprašanje, kako se premakniti onstran kapitalističnih odnosov – to je onstran sodobne globalne organiziranosti izkoriščana in nadzora – kot omejujoče nasledstvo brez izhoda. Hotela sva prispevati h kritični refleksiji sodobnega kapitalizma, ki se dogaja. A hkrati sva želela morda bolj neposredno in provokativno, kot je v navadi, ponovno zastaviti praktično vprašanje: kaj storiti? Prav pri tem, prepričana sva, težave, ki jih povzroča razvijanje ustrezne kulturne in umetniške prakse, ne morejo biti ločene od vprašanj družbenih in političnih oblik, torej od vprašanj, kakšni so naši globalni in kolektivni cilji, vizije, zahteve in nuje in kako jih lahko organiziramo v prenovljen skupen družbeni projekt.

V tem pogledu so zgodovine, izkušnje in zaloge inventivnosti tako imenovanih tranzicijskih držav Vzhodne Evrope nadvse relevantne in nosijo posebno avtoriteto v sklopu refleksij o možnih prihodnjih alternativah kapitalizmu. Četudi sva imela dvome o kategoriji »postsocializma«, pogosto rabljeni v tem kontekstu (kje, sva se spraševala, sta socializem in brezrazredna družba že kdaj bila vzpostavljena?), je vendar jasno, da mora biti kritično pretresanje tako starih Vzhodnih režimov kot današnjih neoliberalnih, ki so jih nadomestili, osrednje pri kakršnem koli poskusu obnove radikalne teorije in prakse danes.

Zato sva povabila avtorje prispevkov, da premislijo serijo vprašanj in se odzovejo nanje. Vprašanja družbene transformacije so znova nujna, a zdi se, da organizirana opozicija in odpor danemu sistemu/redu manjkata. Kaj storiti? Katere alternativne globalne vizije in vrednote lahko usmerjajo družbena gibanja in boje ter radikalne kulturne prakse v prihajajočem obdobju? Kaj smo se naučili od prejšnjega stoletja in »tranzicijskega« obdobja po letu 1989? Katere strategije so danes primerne za organiziranje kolektivne dejavnosti za učinkovit družbeni boj? Ali obstajajo zamisljive poti onstran kapitalizma, in če, kakšne naj bi bile? Se je še možno organizirati ob prenovljenih ali preoblikovanih pojmih »socializma« ali »komunizma«? Kakšne oblike umetniških in kulturnih praks lahko prispevajo h gibanjem in bojem, katerih cilj je onstran kapitalizma, in sodelujejo v njih?

Znova, vprašanja umetnosti – vprašanja o rabi njene vrednosti in kritično emancipatornih potencialov – so za naju v celoti berljiva le znotraj te globalne in radikalne problematike. In v trenutkih krize, naraščajoče družbene bede, vojn, ki vsiljujejo, in politike strahu, bližajočih se klimatskih sprememb in drugih ekoloških katastrof, je nujost vsekakor beseda za silo, s katero se ta problem vnovič zastavlja.

Refleksija v teh smereh daje malo olajšanja. Glavni sklepi, h katerim vodijo kritične teorije, so le stežka v tolažbo. Naš nenehno težaven položaj se očitno vzpostavlja z globalno delujočo logiko same kapitalistične modernosti, s procesi, ki se nenehno razprostirajo in razvijajo iz antagonističnih družbenih razmerij. Če je tako, potem je pot v prihodnost, osvobodeno destruktivne in nevzdržne logike izkoriščanja in dominacije, možna le z uspešnim globalnim bojem proti kapitalistični moči in dominantnim nacionalnim državam, ki jo utrjujejo. Osrednji problemi, ki jih je treba rešiti, potemtakem zadevajo oblike in načine boja in so predvsem strateški. To vključuje kolektivno odločanje o načinih in sredstvih, potrebnih za njihovo doseg, ter o praksi in možnih posledicah dejanj.

Vprašanja se množijo: Kako se lahko očitna skupna osnova deljenega interesa za emancipacijo od kapitalističnih odnosov razvija v sporazum o jasni alternativni družbeni viziji, ki naj bi jo dosegli? In če upoštevamo resničnost represivnega državnega terorja in vse druge omejitve tukaj in zdaj, kako bi lahko bila koordinirana kolektivna dejavnost, potrebna za doseg tega cilja, organizirana in uporabljena, ne da bi v procesu uničili ta cilj? Kot vemo, so bili vsi dosedanja organizirani poskusi izpodrivanja kapitalizma poraženi s strašnimi posledicami. Vsemu navkljub se ne pridružujeva pogledu, ki ga gojijo številni, da je tak negotovo nezmeren in empatično humanističen cilj sam na sebi nemogoč. Ni gotovosti, s katero lahko upravičimo sklep, da je več kot 6,7 milijarde izkoriščanih, dominiranih in zatiranih ljudi, ki vsak dan ustvarja(mo) naš svet, po svoji naravi ali po svojem nespremenljivem bistvu nesposobnih radikalno spremeniti družbeno obliko svojega delovanja na ta način.

Eden od konceptov, ki je med družbenimi gibanji danes zelo viden in vpliven, je avtonomija. Od Corneliusa Castoriadis in Guyja Deborda do Antonia Negrija in Johna Hollowaya, se ta koncept, dedič razsvetljenske kulture s koreninami v antični grški demokraciji in filozofiji, razvija v nov tok radikalne teorije. Medtem ko teorija operaistov vsebuje mnogo, kar nas stimulira in navdihuje, prav tako vsebuje tendence, ki so problematične in kontradiktorne. Četudi ne bova podrobneje osvetljevala teh problemov, operativni koncepti moči, organizacije in instrumentalizacije v nekaterih oblikah operaistične teorije vključujejo antinomije, ki vzpostavljajo nepremostljive praktične dileme. V končni posledici ti problemi nakazujejo resnične zastoje, ki blokirajo revolucionarne družbene procese in izzive radikalne in trajne demokratizacije institucij, vključujoč državne in strankarske oblike. Ne da se jih zlahka razrešiti, razen v obnovljenem družbenem boju in z njegovimi sredstvi – z obnovo, ki se seveda ne bo zgodila avtomatično, temveč bi morala biti organizirana.

Radikalna avtonomija je nedvomno revolucionarna kategorija. Verjetno tudi najboljša, ki jo imamo. Njen ideal samorealizacije v svobodni družbeni ustvarjalnosti ima bistveno enako vsebino, ki jo je mladi Marx jasno razdelal kot »pravi komunizem«, tisto resnično izobrazbo naših družbenih čutov in človeških potencialov, ki sprošča razvoj v vseh smereh in vzpostavlja ljudi, ki niso slikarji, a »se včasih med drugim udeležujejo v slikarstvu«. Taka vizija bi bila utemeljena na revolucionarnem procesu, toda takem, ki se do zdaj še ni pojavil v ustrezni obliki nikoli v zgodovini. Kajti, v skladu s to teorijo, revolucionarni proces, ki razreši družbeni antagonizem in nadomesti razredne odnose, hkrati odpravi tudi delitev dela in državo. Politično prakso, ki bi dokazala resničnost tega, pa je šele treba najti. A če bi jo, bi bile težave umetnosti kot specializirane dejavnosti razrešene.

Gene Ray in Katja Praznik